

Yaşadıkça Eğitim

TEMMUZ / AGUSTOS 1991

SAYI: 17

5 000 TL (KDV DAHİL)

Çocuklarda Yedi Yaş Dönemi
Öğretim Yöntemleri
Okulöncesi Eğitim
Çocuklarda Parmak Emme
Evlat Edinilmiş Çocuklar
Çocuk ve Para

ÖZEL KÜLTÜR ANA OKULU

Kültür'üzü olmak için yeni bir şans...

ÖZEL KÜLTÜR KOLEJİ ANAOKULU

HAZNEDAR, BAHÇELİEVLER Tel: 554 66 51 / 584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR ANAOKULU

HAZNEDAR,
ŞEVKET DAĞ SOK. NO: 16
BAHÇELİEVLER/İST.
TEL: 554 66 51 - 584 17 13

ÖZEL KÜLTÜR İLKOKULU

İNCİRLİ YOLBAŞI SOK.,
BAKIRKÖY/İST.
TEL: 583 97 36 - 583 86 19
583 64 17 - 561 26 63/64

ÖZEL KÜLTÜR LİSESİ

ATAKÖY 9.-10. KISIM
ATAKÖY/İST.
TEL: 559 04 88 - 559 04 94
559 43 94 - 560 01 18
560 00 63

YAYINCIDAN OKUR A

Değerli Okuyucular,

Eğitim kurumlarının tatilde olduğu bu aylar, gerek öğretmen ve öğrencilerin, gerekse anne-babaların geçen yılın yorgunluğunu atmaları, yeni öğretim yılına en iyi şekilde hazırlanmaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

Eğitim, hayatla öylesine iç içe ki, tatilde olmalarına karşılık pek çok öğretmenin yeni yılın eğitim etkinliklerini gözden geçirme ihtiyacı duyduklarını sanıyoruz. Gelişmelerin büyük bir hızla gerçekleştiği günümüzde bu ihtiyaç giderek daha büyük önem kazanmaktadır. Nitekim "öğretmen, öğreten kişidir" biçimindeki öğretmen tanımı günümüzde artık değişmiştir. Günümüzde öğretmen, öğreten ve öğrenen kişidir. Gerçekten de bilgi birikiminin hızla artması, öğretmenlerin rollerinde bazı değişmelere yol açmıştır. Öğretmen, hem öğretmen hem öğrenci olmak durumundadır artık. Alanı ile ilgili yeni bilgilere ulaşmak, öğretmenlerin aktif çabalarını gerektirmektedir. Öğretmenin bir önceki yılki başarısını, bilgi açığını, öğrencilerle, velilerle ilişkilerini kısaca bir öğretmen olarak davranışlarını gözden geçirmesi, her bakımdan büyük yararlar sağlayacaktır.

Geçen sayımızda, ülkemizde de eğitim sorunlarının giderek önem kazanmaya başladığından ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni girişimlerinden söz etmiştik. Geçen bu süre içinde, özellikle orta öğretime ilişkin önemli değişikliklerin gerçekleştirileceği Milli Eğitim Bakanlığı'nca açıklanmış bulunmaktadır. Eğitim bölgeleri, orta öğretimde kredi sistemi ve özellikle ölçme-değerlendirme ile ilgili bu yeniliklerin eğitime ilişkin sorunlarımızın çözümlenmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

Yaşadıkça Eğitim dergisi olarak, şimdiye kadar olduğu gibi önümüzdeki öğretim döneminde de ilgi çekici konularla siz anne-babaların, öğretmenlerin ve ilgili akademisyenlerin hizmetinde olacağız.

Saygılarımızla.

Sahibi Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. Adına Fahrettin AKINGÜÇ	Dizgi Önder KARÇIĞA	Yapım - Yönetim YA/BA YAYINLARI Eski Londra Asfaltı , 19 Şirinevler - İSTANBUL Tel : 551 52 03 - 551 52 04 Telex : KULT TR 28 837
Genel Yayın Koordinatörü Ömür CANDAŞ	Pikaj Zafer UZUNTÜRK	
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ	Montaj Şefika KARÇIĞA	Abone Koşulları Yıllık (6 sayı) 25 000 TL Abone ücretleri için : Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H.No: 2888 Yaşadıkça Eğitim ya da Posta Çeki H. No: 475 009
Yayın Yönetmeni İlhami FİNDİKÇİ	Film ve Renk Ayrımı Eser Reprodüksiyon	
Yayın Yardımcısı Gülşay DOKUZOĞUZ	Fotoğraflar Temel YİRMİBEŞ	
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Baskı ve Cilt Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ. Halkalı - İSTANBUL	

İÇİNDEKİLER

Çocuklarda Yedi Yaş Dönemi 5

Prof. Dr. Adnan ZİYALAR

Çocuğun yetiştiği aile ortamının kültürü sosyal yaşamı ve egemen olan davranış biçimlerinin özellikle okulöncesi dönemde çocuğun taklit edeceği ve benimseyebileceği en önemli örnekleri oluşturduğu unutulmamalıdır.

Bir Sorunumuz Var 13

Okulöncesi Eğitim ve Çocukların Anaokuluna Uyumu 14

Dr. Yasemin AKMAN

Okulöncesi dönemde zengin uyarıcıların sunulduğu uygun çevresel koşullar, sonraki dönemlerde çocuğun potansiyelini tam olarak ortaya koyacak biçimde gelişmesi için uygun bir zemin hazırlar.

Çocuklarda Parmak Emme 19

Fredelle MAYNARD

Uzmanlar bu konudaki düşüncelerini değiştirdiler. Eskiden önlenmeye çalışılan parmak emme olayı şimdilerde onaylanıyor.

Öğretim Yöntemlerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi 8

Dr. Semra ÜNAL

Eğitim ve öğretimde yöntem iyi seçildiği takdirde, kısa zamanda pek çok amaca erişilebilir ve çok yönlü öğrenme sağlanabilir.

Evlâd Edinilmiş Çocuk ve Eğitimi 27

Prof. Dr. Norma RAZON

Evlâd edinme, çok eskilere dayanan günümüzde de giderek ilgi gören bir olgudur. Bu olgu sayesinde, çocuk sahibi olamayan aileler bir çocuk yetiştirmek mutluluğuna erişmektedirler.

Büyüme Sürecindeki Çocuklar ve Para 31

Çocuklarda Yedi Yaş Dönemi

Prof. Dr. Adnan ZİYALAR

Çocuğun yetiştiği aile ortamının kültürü, sosyal yaşamı ve egemen olan davranış biçimlerinin özellikle okulöncesi dönemde çocuğun taklit edeceği ve benimseyebileceği en önemli örnekleri oluşturduğu unutulmamalıdır.

Prof. Dr. Adnan ZİYALAR

1956 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1962'de İÜ Nöropsikiyatri Uzmanlığı, 1968'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Doçentlik ünvanları kazandı. 1973 yılında profesörlüğe yükseldi. Yayımlanmış beş kitabı bulunmaktadır. Alkol, madde bağımlılığı, suç ve suçlu psikolojisi ile sosyal psikiyatri konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Yedi yaş dönemindeki çocukların, bedenlerinde oluşmaya başlayan yapısal ve hormonal değişiklikler; onlara yönelik yeni disiplin anlayışı; belli bir zihinsel uğraşı ve başarı beklentisi ile yeni bir çevreye uyum zorunluluğu, bu dönemin önemini artırmaktadır.

Yedi-sekiz yaşları arasında kız ve erkek çocuklarda, genellikle buluş adını verdiğimiz cinsel olgun-

laşma ve değişime ait değişiklikler başlar. Çocuğun ailesi dışındaki ve cinsel olgunluğa erişmiş kişilerle ilişkilerinin sıklaşması onda cinsel kavramların ilk psikolojik belirtilerinin hissedilmesine neden olur. Çocukta utanma, sıklıganlık, çekingenlik gibi duyuların görülmeye başlaması, böyle bir dönemin içine girdiğinin işaretleridir.

Genellikle sekiz yaşına kadar, kız ve erkek çocukların bedenlerinde, dış görünüşleri açısından belirli bir fark yoktur. Bu yaştan sonra cinse has bir özelleşme başlar. Ancak psikolojik olarak cins farkı bu yaşta bile çok belirgindir. Özellikle kız çocuklarda bu yaşlar içinde bu hormonal ve yapısal değişikliğe bağlı olarak hırçınlık, huzursuzluk, öfke halleri, dalgınlık ve dikkat azalması, okul isteksizliği, çalışma isteksizliği gibi tavır ve davranış değişiklikleri olabilir. Erkek çocuklar ise bu yaşlar içinde genelde cinsel bakımdan henüz önemli bir ruhsal farklılaşma göstermezler ve on-on bir yaşına kadar bir problemle karşılaşmazlar.

Yedi yaş çocuğunda psikososyal açıdan en önemli bunalım, okula ve yeni bir eğitim ve öğretim disiplinine hazırlıklı olmamasıdır. Çocuk bu devrede, yedi yaşına kadar sürdürdüğü bir yaşam alanını bırakır ve yeni bir yaşam ve iletişim alanına uymak zorunda kalır.

Çocuğun 4-5 yaşından sonra bir yuvaya veya benzeri bir hazırlık okuluna devam etmesi ve bundan sonra ilkokula başlaması halinde, bu geçiş dönemi artık çocuk için bir mesele çıkarmaz ve çocuk yeni bir çevreye uyum olayını kendisi için en uygun olan 4-5 yaşları arasında tamamlamış olur.

Beş yaş, çevre uyumu, öğrenme istek ve yeteneği, işbirliği anlayışı, hareket kontrolü, yardımcı olma psikolojisi, büyüklerle bir arada olma ve onların yaşamlarını taklit ve benimseme açısından en uygun bir yaş limiti olarak kabul edilmekte ve altı yaş çocuğunda, artık kendisinin ayrı bir birey olduğu bilinci uyan-

maktadır. Bu yaş çocuklarında görülen hareket artması, karşı çıkıcılık, inatçılık gibi haller bir olumsuz değişiklik olarak kabul edilmemeli ve bir gelişim denemesi olarak dikkate alınmalıdır.

Yedi yaş çocuğunda temel disiplinler adı verilen öğretilerin tamamlanmış olması halinde, çocukta okula başlama devresinde bir bunalım görülmemektedir. Topluluk içinde yemek yemesini, uyumasını, beden temizliğini yapmasını öğrenmiş bir çocuk, önemli bir engeli aşmış demektir. Pek çok annenin çocukla beraber okula gitmeleri, okul kapısında çıkış saatine kadar beklemeleri, ellerinde yiyecek paketleriyle yol boyunca çocuğu beslemeye çalışmaları, öğretmenleriyle ilişki kurarak çocuğun okulda ayrıcalıklı bir durumda olmasını istemeleri, çocuğu çok şiddetli bir bunalıma itmekte ve onda güvensizlik, başarısızlık ve diğer çocuklardan farklılık gibi olumsuz duyuların gelişmesine sebep olmaktadır.

Organik olarak yeterli zekâ düzeyinde olan bir çocukta eğer okula başlama süresinde bir bunalım ortaya çıkmışsa bunun sebebini çocukta değil, ancak ilk yedi yaş devresinde ona hiçbir toplumsal eğitim ve beceri verememiş olan aile çevresinde aramak lâzımdır.

Yedi yaş çocuğunda psikososyal açıdan en önemli bunalım, okula ve yeni bir eğitim ve öğretim disiplinine hazırlıklı olmamasıdır.

Okula başlama devresi içinde çocukta ortaya çıkan uyum ve davranış bozukluklarıyla bunalımları pedagojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik sebeplere bağlamak mümkündür. Bazen bunlardan birkaçı bir arada çocuğu bunalıma itebilir. Zekâsı ve ruhsal gelişimi normal olmasına rağmen çocuğun, okul-aile-toplum üçlüsü içinde gerekli yerini doldurmaması, onda uygun çevre şartlarının sağlanmamış olduğunu gösterir. Hangi çocuğun bunalımlı olduğunu anlayabilmek için hangi çocuğun ruh sağlığının yerinde olduğunu belirlemede fayda vardır. Ruhsal bakımdan sağlıklı çocuklar şu özellikleriyle tanımlanabilirler:

- ✓ Arkadaşlarıyla iyi geçinme, toplu oyunlara katılma,
- ✓ Oyunlarda bazen önder olma isteği,
- ✓ Güçlüklere kendi başına çare arama,
- ✓ Yapılmış olan bir hatayı tekrarlamama,
- ✓ İlişki kurma becerisi, soğukkanlılık,
- ✓ Yeni arkadaşlarla bile kolayca diyaloga girebilme, konuşkanlık,
- ✓ Düşünce ve hislerini açık bir şekilde ve sıkılmadan açıklayabilme,
- ✓ Kendisini bedenen ve fikren savunabilme,
- ✓ Oyunlarda kazanma ve yenilgiyi kabul edebilme,
- ✓ Kurallara itaat ve saygı, okul disiplinine uyma,
- ✓ Öğrenme ve öğrendiğini yazılı ve sözlü olarak belirtebilme,
- ✓ Arkadaşlarıyla yardımlaşabilme.

Genel olarak bu özelliklerin önemli bir kısmını kendisinde toplamış bir yedi yaş çocuğuna 'normal' gözüyle bakılır ve çocuğun, şimdiki ve ileriki yaşlar içinde pek fazla bir problem çıkarmayacağı kabul edilir. Şimdi de yedi-sekiz yaşlar içinde çocukta ortaya çıkabilecek bunalımların neler olduğunu belirtelim; bunlar:

- ✓ İlgisizlik,

✓ İçer kapanıklık, konuşma azlığı, iletişim azlığı,

✓ Aşırı çekingenlik,

✓ Okulda anne özlemi ve isteği,

✓ Sebepsiz aşırı korkulu tavırlar,

✓ Huzursuzluk,

✓ Arkadaş edinememek,

✓ Şımarıklık, mızızlık,

✓ Sıkıntı,

✓ Sık sık küçük kabahatler yapmak, yalan söylemek,

✓ Aşırı hareketlilik, sıra değiştirme, etrafı karıştırma, arkadaşlarının eşyaları ile ilgilenme,

✓ Kavgacılık, saldırganlık, isyankârlık, karşı çıkıcılık,

✓ Arkadaşlarını suçlama,

✓ Okuldan kaçma, evden kaçma, suç denemelerinde bulunma,

✓ Okul malzemesine ve arkadaşlarının eşyalarına zarar verme, çalma,

✓ Okulda altını ıslatma, büyük abdestini kaçırma,

✓ Derste, sınıfta gezinme, ağlama, yüksek sesle konuşma, küfür etme, evden getirdiği yiyecekleri ders sırasında yeme, etrafı kirletme.

Bunalım belirtileri olarak saydığımız bu davranış bozuklukları ve kötü huyları daha da çoğaltmak mümkündür. Ancak yukarıda da söylediğimiz gibi, bir çocukta bunların görülmesi, ille de çocuğun bunalımlı olduğunu göstermez. Bunlar, çocuğun farkında olmadan yaptığı veya iyi, güzel ve doğru olduğuna inandığı davranışlar da olabilir. İlk yedi yaş içinde çocuğun yetiştiği aile ortamının kültürü, davranış biçimi, sosyal yaşamı; çocuğun taklit edeceği ve benimseyeceği bir örnek olduğu bu davranışların, çocuğun yetiştirilmesi sürecinde, ailenin yanlış tutum ve yaklaşımlarından kaynaklanma olasılığı oldukça yüksektir.

Çocuğun yetiştiği aile ortamının kültürü, sosyal yaşamı ve egemen olan davranış biçimlerinin özellikle okulöncesi dönemde çocuğun taklit edeceği ve benimseyebileceği en önemli örnekleri oluşturduğu unutulmamalıdır.

Organik olarak yeterli zekâ düzeyinde olan bir çocukta, okula başlama devresinde bir bunalım ortaya çıkmışsa, nedenini aile çevresinde aramak lâzımdır.

Öğretim Yöntemlerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi

Dr. Semra ÜNAL

Eğitim ve öğretimde yöntem iyi seçildiği takdirde, kısa zamanda pek çok amaca erişilebilir ve çok yönlü öğrenme sağlanabilir.

Yöntem, bilinenleri anlaşılır, yorumlanabilir bir biçimde açıklamak anlamına gelir. Bir çok bilim adamı yöntem üzerinde durmuştur. Bilimde yöntem konusunu, ilk kez ciddi bir biçimde ele alan Fransız filozofu Rene Descartes (1596-1650), insanların hemen hemen birbirine eşit olanaklarla doğduklarını, fakat doğruyu araştırmak için kullandıkları yöntemler bakımından birbirlerinin

den farklı olduklarını ileri sürmüştür.

Yöntemin, eğitim ve öğretimde rolü çok önemlidir. Çünkü, öğretim belirli yöntemlerle yapıldığı zaman, istenen davranışlar, öğrenciye rahatlıkla kazandırılabilir. Yöntemin, ders amaçlarıyla yakın ilişkisi vardır. Yöntem iyi seçildiği takdirde, kısa zamanda birçok amaçlara erişilebilir ve çok yönlü öğrenme sağla-

nabilir. Amaçlar, elverişli bir yöntemin bulunup kullanılması ile işlerlik kazanır (Öğuzkan, 1985, s.68).

Eğitimciler, tüme varım, tümden gelim, çözümleme ve birleşim gibi düşünme süreçlerini de gözönüne alarak öğretimin daha etkili olabilmesi için birtakım teknikler ve yöntemler bulmaya ve bunları geliştirmeye çalışmışlardır. Çeşitli teknik ve yöntemler geliştirilirken, öğrenme işine giren bütün etmenler her yönüyle dikkate alınır. Gözönüne alınan etmenler; eğitim ve öğretimin amaçları, ders programları, öğrencilerin özellikleri, öğretim ortamı, araç ve gereçlerdir.

Çeşitli öğretim yöntemleri vardır. Öğretim yöntemleri şunlardır:

1) *Anlatım Yöntemi*: Bir öğrenme konusunun işlenişinde, öğretmenin, o konuyu baştan sona kadar anlatması, öğrencilerin de pasif bir şekilde, oturarak, öğretmeni dinlemesi yöntemidir.

2) *Soru-Cevap Yöntemi*: Bir öğrenme konusuna ilişkin olarak, öğretmenin formüle ettiği ve öğrencilere yönelttiği soruların, öğrenciler tarafından cevaplandırılması yöntemidir.

3) *Problem Çözme Yöntemi*: Bu yöntem öğrencilerin aktif katılımını sağlar. John Dewey problem çözme yöntemini, beş aşamaya dayandırmıştır. Problem çözme aşamaları şunlardır;

- ✓ Problemi tanıma,
- ✓ Geçici hipotezleri formüle etmek,
- ✓ Veri toplama, düzenleme, değerlendirme ve açıklama,

✓ Sonuca ulaşma,

✓ Sonuçları test etme (Özyürek, 1983, s.43).

4) *Grup Dinamizmi*: Üyelerin, ortak amaca ulaşabilmek için, sürekli etkileşim içinde buldukları, birlikte hareket ettikleri bir çalışma biçimidir.

5) *Laboratuvar Yöntemi*: Bu yöntem, öğrencilerin çok yönlü yetişmesini sağlar ve bazı yöntemlerden oluşur. Laboratuvar yöntemini oluşturan yöntemler şunlardır:

✓ *Gözlem Yöntemi*: Öğrencilerin doğrudan bilgi edinmelerini sağlar.

✓ *Deney Yöntemi*: Deneyler, öğrencinin, aktif biçimde çalışması ile, bir varsayımın açıklığa kavuşturulmasına yarar.

✓ *Gösteri Yöntemi*: Bu yöntem ile öğretmen, belirli olaylara ilişkin ilkeleri açıklayarak birtakım teknik bilgi ve becerileri, öğrencilerinin önünde uygulayarak öğretir. Böylece, öğrenciler, bir olayı somut olarak izlemiş olurlar.

Öğretme-öğrenme etkinliklerinde öğretmenin tek ve değişmez bir yönetime başvurması, öğrencilerin özellikleri ve öğretim konusunun yapısıyla çelişebileceği gibi, eğitim amaçlarının gerçekleşmesini de engeller. Bu nedenle, öğretmen, uygulamaya koyduğu, öğretme-öğrenme yollarını, yöntemlerini çeşitlendirmek zorundadır (Önder, 1989, s.99). Öğretim yöntemlerinin, eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde ve başarının yükseltilmesinde önemi büyüktür.

Eğitimciler, etkili öğretim teknik ve yöntemleri geliştirirken tüme varım, tümden gelim, çözümleme ve birleşim gibi düşünme süreçlerini de gözönüne alırlar.

Öğretme ve öğrenme etkinliklerinde, tek ve değişmez bir yönteme başvurmak, öğrencilerin özellikleri ve öğretim konusunun yapısıyla çelişebileceği gibi, eğitim amaçlarının gerçekleşmesini de engeller.

Gözlem, deney, gösteri gibi yöntemlerden oluşan laboratuvar yöntemi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

Çeşitli öğretim yöntemlerinin öğrenci başarısına etkilerini belirlemek amacıyla Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen veriler, sınıflama ölçeğine göre geliştirilen bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Bilgi toplama formu, herbiri üç seçenekli 15 sorudan oluşmaktadır. Öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler ise, fakülte kayıtlarından elde edilmiştir.

Verilerin anlamlı ve kolay anlaşılır hale gelebilmesi için, frekans tabloları ve yüzde hesapları yapılarak tablolastırılmıştır. Tablolar, kendi özelliklerine göre değerlendirilmiş ve sonuçta genel değerlendirmeye de gidilmiştir.

Araştırmaya katılan kişiler Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Müzik, Yabancı dil (İngilizce), Fen (Biyoloji) Bölümlerinin üçüncü sınıfında okumakta olan 60 öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmada belirlenen hipotezlere göre, ortaya çıkan bulgular şunlardır:

1- Öğrencilerin büyük çoğunluğu, derste sürekli dinleyici durumunda (anlatma yöntemi) olmayı istememekle beraber, bazı zamanlarda, bu yöntemi onaylayabileceklerini belirtmişlerdir. Cinsiyete göre ise kızların % 35'i, erkeklerin ise % 18'i bu yönteme hayır cevabını vermiştir.

2- Öğrencilerin yarısı grup çalışmasını istemekte, diğer yarısı ise bazı zamanlarda istemektedir. Kızların % 33.2'si, erkeklerin ise % 16.5'i bazen grup çalışmasını arzulamaktadır.

3- Ödev hazırlamada bireysel çalışma, başarılarını olumsuz etkilemektedir. Öğrencilerin yarıdan çoğu bireysel çalışmayı tercih etmektedirler. Ayrıca kızların % 44'ü, erkeklerin ise % 16'sı bireysel çalışmanın başarılarını olumsuz etkilemediğini belirtmektedirler.

4- Uygulamalı çalışmalar (gözlem, deney, gösteri) öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Bu yöntemin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, kızların % 51.5'inin, erkeklerin de % 24.8'inin uygulamalı çalışmanın olumlu sonuç-

lar verdiğini vurguladıkları bulunmuştur.

5- Derslerin teorik olarak işlenmesi, öğrenciler tarafından, yarı yarıya onaylanmıştır. Kızların % 26.4'ü, erkeklerin ise % 19.9'u, bazen, bu yöntemin kullanılmasını arzulamaktadırlar.

6- Aktif çalışmanın başarıyı olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Cinsiyete göre dağılımda, kızların % 53.2'sinin, erkeklerin ise % 28.3'ünün aktif çalışmanın yapılmasını vurguladıkları görülmektedir.

7- Derslerde tartışma ortamının yaratılması, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Cinsiyete göre, kızların % 43.2 oranında, erkeklerin ise % 25 oranında tartışma ortamını yararlı buldukları saptanmıştır.

8- Ders planı yapılırken, öğretmenin, öğrencilerinin fikirlerini alması halinde, öğrencilerin daha başarılı olacakları belirlenmiştir. Bu ilişki cinsiyete göre incelendiğinde, kızların % 51.6'sının, erkeklerin ise % 29.8'inin aynı görüşe katıldıkları görülmektedir.

9- Derslere ilişkin çeşitli araştırmalar yapmak, başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Kızların % 51.5'i, erkeklerin % 34.2'si araştırmanın gerekliliğini belirtmişlerdir.

10- Konuların öğrenciler tarafından hazırlanıp sunulmasının, bazen yararlı olabileceği belirlenmiştir. Bu görüş kızlarda % 43.2, erkeklerde ise % 21.5 oranında kabul görmüştür.

11- Derslerde, öğretmenin, birden fazla kaynak kullanması tercih edilmektedir. Cinsiyete göre bu oran, kızlarda % 39.9, erkeklerde ise % 18.2'dir.

12- Öğrencilere ders planının verilmesi, başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Bu sonuca kızlar % 48.2, erkekler ise % 33.2 oranında katılmaktadır.

13- Öğretmenin, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanması istenmektedir. Bu konuda cinsiyete göre farklılık görülmemiştir.

14- Öğretmenin kullandığı öğretim yöntemi, öğrenci başarısını etkilemektedir. Öğretmenin uygun yöntemleri seçmemesi nedeniyle

Aktif çalışma ve derslerde tartışma ortamının yaratılması, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

başarısızlıklar artmaktadır. Kızların % 44.8'i, erkeklerin ise % 24.8'i aynı görüşü paylaşmaktadırlar.

15- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık öğrencilerinin çoğunlukla "orta" derece ile liseyi bitirdikleri, diğer bölüm öğrencilerinin ise "iyi" derece ile lise mezunu oldukları görülmüştür.

ÖNERİLER:

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, bazı öneriler geliştirilmiştir. Geliştirilen öneriler şunlardır:

✓Üniversite bünyesinde, belirli dönemlerde yapılacak Rehberlik Seminerinin düzenlenmesi. Böylece daha başarılı çalışmalar yapmak ve daha bilgili, becerili mezunlar yetiştirmek amacıyla yönelik biçimde öğretmenlere yardımcı olunabilir.

✓Çeşitli bölümleri kapsayan bir anket düzenlenip, öğrencilere uygulanarak, derslere göre arzu edilen yöntemler belirlenebilir. Yanısıra öğretmenler, geri-bildirim yolu ile kendi öğretim yöntemlerinin geçerliliğine, daha objektif olarak baka-

Öğretmenler, öğrencinin derse olan ilgisini azaltmamak ve derisi tekdüzeliğe sokmamak için, çeşitli yöntemleri dengeli ve yeterli biçimlerde kullanmalıdırlar.

bilecekler ve gerekli değişiklikleri yapabilme olanağını bulabileceklerdir.

✓Yapılacak bölüm içi toplantılarla, sınıf ortalamasının yüksek olduğu derslerde, hangi yöntemlerin daha etkin uygulandığı ve başarı yüksekliğinin hangi nedenler sayesinde olduğu araştırılmalıdır.

✓Öğretmen, kendi konusunun amaçlarını, iyi kavramış olmalıdır. Öğretmen aktif, istekli, araştırmacı, işleyeceği konunun özelliklerine göre değişik yöntemleri kullanabilen nitelikli bir eğitici olmalıdır.

✓Öğretmenin, planlama aşamasında, hangi yöntemleri kullanacağını, öğreteceği konunun özelliklerine göre belirlemesi gerekir.

✓Öğretmen çeşitli yöntemler ile öğrenciyi motive edebilmeli ve derisi ilgi çekici hale getirmelidir.

✓Öğretme-anlatma, bir bakıma sanattır. Çünkü, iyi bir anlatımda ses kullanmanın, tonlama ve vurgulamanın önemi büyüktür. Öğretmenin ders işleyişi sırasında, bunlara dikkat etmesi gerekir.

✓Derslerin, uygulamalı yöntemlerle yapılmasına ve mevcut araçlardan yeterince yararlanılmasına özen gösterilmelidir.

Sonuç olarak öğretmenlerin aktif, istekli, yeniliklere açık, sosyal olmaları gerekmektedir. Bu niteliklere sahip olan öğretmenler, öğrencinin derse olan ilgisini azaltmak ve derisi tekdüzeliğe sokmamak için, çeşitli yöntemleri dengeli ve yeterli biçimlerde kullanmalıdırlar.

KAYNAKÇA

1- Ertürk, Selahattin. *Türkiye'deki Bazı Eğitim Sorunları Üzerine Düşünceler*. Yelkentepe Yayınları, Şafak Matbaası, Ankara, 1986.

2- Gage, Bertier. *Pedagogische Psychologie*. Beltz Verlag Yayınları, Basel, 1983.

3- Kaptan, Şaim. *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Bilim Yayınları, Olguç Matbaası, İstanbul, 1983.

4- Oğuzkan, Ferhan. *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*. Gül Yayınevi, Ankara, 1985.

5- Önder, Namık Kemal. *Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler*. Kişisel Yayın, İstanbul, 1989.

6- Özyürek, Leyla. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.

7- Sönmez, Veysel. *Program Geliştirmede Öğretmenin El Kitabı*. Yargı yayınları, Ankara, 1986.

BİR SORUNUMUZ VAR

**Yaşadıkça Eğitim Dergisi
Bir Sorunumuz Var Bölümü
İlgilerine,**

Altı yaşında bir oğlumuz, üç yaşında da kızımız var. Ben çalışıyorum. Gündüzleri, kızımız bir yuvaya, oğlumuz da tam gün öğretim veren bir ilkokula gidiyor. Oğlumuz, bazı günler okul kantininden gofret, meyve suyu vb. almak için para istiyor. Biz de ona para vermek yerine, almayı istediği yiyeceklerden çantasına koyuyoruz. Ama o yine de para istiyor. Eşimle ben bu konuda kararsızız. Acaba bu yaşta para vermeli miyiz? Bizi bilgilendirir misiniz lütfen. Saygılarımla.

Sevil GÜNGÖR

HAZIRLAYAN: Gülay DOKUZOGUZ

Sayın Güngör Ailesi,

Çocuk yetiştirirken, üzerinde özenle düşünülmesi ve uygulanması gereken konulardan biri de çocuğa para verme, başka bir deyişle 'harçlık' verme konusudur. Harçlık, ufak tefek gereksinimler için ayrılmış para olarak tanımlanabilir.

Pek çok ana-baba, çocuklarına verecekleri harçlık konusunda kararsız kalabilirler. Harçlığın çocuğa hangi yaşlarda ve hangi ölçüde verileceğini kestiremezler. Bazı ana-babalar ise çocuklarının tüm gereksinimlerini zaten kendileri karşıladıklarını düşünerek, onlara ayrıca harçlık vermeyi gereksiz bile bulabilirler.

Çocuk, bir değiş-tokuş aracı olarak para ile okul-öncesi yıllarda, aile ya da arkadaş çevresinde tanışmaktadır. Bu yaşlarda çocuk, paraya dokunmak, onu daha iyi tanımak ister.

Çocuğun öğrenme yollarından biri, belki de en etkin, deneme-yanılma yöntemidir. Çocuk, kendisine tanınan olanaklar çerçevesinde çeşitli denemelere girişecek, öğrenecektir. Bu nedenle çocuğa, okulöncesi yaşlarda da belli bir miktar para verilebilir. Böylece çocuk, kendisine verilen parayla çeşitli deneyimler yaşayabilecek, kendi yetkisi ile "para kullanma" konusunda ilk bilgileri kazanabilecektir. Bu

arada çocuğa, paranın, kişi ya da ailesi yararına kullanılması gereken bir araç olduğu ve paranın tek başına bir değer olmadığı bilinci de verilme-ye çalışılmalıdır.

Ana-babalar, çocuklarına "para kullanma eğitimi" verme konusunda ortak bir karara varıp bunu uygulamalıdır. Bu uygulamada, çocuğun yaşı, ilgileri, günün koşulları göz önüne alınarak ve aile bütçesini sarsmayacak miktarda bir harçlık saptanabilir. Harçlık vermeye az miktarda başlamalıdır. Okulöncesi yaşlardaki çocuk için birkaç tane pırlı pırlı metal beş yüz liralık, yıpranmış bir kağıt bin liralıktan daha değerlidir. Çocuğa harçlık vermeye başlanırken bu özellik göz önüne alınabilir. Temiz ve yeni paralar verilerek, bu eğitimde olumlu bir adım atılabilir.

Çocuğun yaşı ve harçlığını kullanma becerisi ile orantılı olarak, harçlık miktarı artırılabilir. Başlangıçtaki miktar saptanırken ya da değiştirilirken aşırıktan kaçınılmalıdır. Çünkü bol para ve bol harcama çocuğa yarar sağlamayacaktır.

Harçlığın belirli zaman aralıklarıyla verilmesi de çocuğun parayı planlı kullanma alışkanlığı kazanması açısından önemlidir. Bu konuda tutarlı ve kararlı olmak büyük yarar sağlar.

Çocuğa verilen harçlık bir disiplin aracı olarak düşünülmemelidir. Çocuğun çeşitli davranışları karşısında ceza ya da ödül olarak harçlığını kullanmak doğru olmaz.

Çocukla sözel iletişim kurmak pek çok konuda olduğu gibi, para konusunda da yararlı olacaktır.

Nitelikli beraberlik zamanları yaratarak, çocukla insanların gereksinimleri, bu gereksinimlerin karşılanmasında paranın yeri ve kullanım biçimleri hakkında söyleşilebilir. Çocuk, deneyimlerinin yanısıra nitelikli söyleşilerle de çeşitli görüşler kazanabilir. Zorunlu harcamalar ile 'İsteğe bağlı' harcamalar konusunda bilinçlenebilir. Gereksinimlerin sıralanması, planlama ve planlama çerçevesinde parayı kullanmak gerektiğini kavrayabilir.

Yaşı ilerledikçe çocuk, paranın hem harcanacak hem de belirlenen bir süredeki bir hedefe ulaşmak için biriktirilebilecek bir araç olduğunu algılayabilecektir. Düzenli harçlık verildikten bir süre sonra, çocuğa bir kumbara hediye edilebilir. Kumbara, parasının bir kısmını biriktirmesi konusunda çocuğu yönlendirebilir.

Çocuk, banka, bankaya para yatırma, hesap açtırma vb. kavramlar hakkında bilgilendirilebilir. İlkokulun son yıllarında ya da ortaokul çağında, çocuk da isterse bankada hesap açtırılabilir. Böylece çocuk tasarruf ile ilgili ilk bilgileri edinebilir.

Çocuk günlük harcamaları ve gelecekteki harcamalarının listesini çıkarmaya yönlendirilebilir. Her hafta sonunda, o süre içinde planladığı harcamalarıyla uygulamalarını yazarak karşılaştırabilir. Böylece planlama yapma, uygulama, değerlendirme deneyimleri ile çocukta gelir-gider fikri oluşabilecektir.

Harçlıkla ilgili olarak dergimizin 31. sayfasında yer alan yazı da sizlere bu konuda yardımcı olacak niteliktedir.

Saygılarımızla.

Okulöncesi Eğitim ve Çocukların Anaokuluna Uyumunu

Dr. Yasemin AKMAN

Okulöncesi dönemde zengin uyarıcıların sunulduğu uygun çevresel koşullar, sonraki dönemlerde çocuğun potansiyelini tam olarak ortaya koyacak biçimde gelişmesi için uygun bir zemin hazırlar.

Okulöncesi eğitiminin, diğer eğitim alanlarına göre, yeni gelişen bir alan olduğu söylenebilir. Okulöncesi eğitimin önem kazanmaya

başlamasındaki en büyük pay, hızla değişen sosyo-ekonomik koşullara verilebilir. Günümüzde çalışan anne sayısı hızla yükselirken, büyükanne-büyükbabayla oturan geniş aile sayılarında düşmenin devam etmesi, annenin işinde bulunduğu süre içinde çocuklara kimin bakacağı sorununu da beraberinde getirmiştir. Önceleri, çocuğun yetişmesinde, ilkökul öncesi aile içi etkileşimden aldıkları eğitimin yeterli olduğu düşünülmekte idi. Ancak eğitim anlayışı geliştikçe, aile eğitimi ile ilköğretim arasında bir boşluğun bulunduğu ve bu boşluğun en iyi biçimde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmeye başlanmıştır.

Kuşkusuz okulöncesi dönem, kişiliğin temellerinin atıldığı gelişim dönemi olarak, insan gelişiminde önemli bir rol almaktadır. Bu dönem, çevresel uyarıcılardan da en fazla etkilenen dönemlerden biri olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, bu dönemdeki uygun olmayan çevresel koşullar, çocuklar üzerindeki etkisini ileri gelişim dönemlerinde

de göstermeye devam eder. Bu dönemden kaynaklanan uygun olmayan çevresel koşulların örseleyici izleri, ilerki dönemlerde ağır duygusal bozukluklarla sonuçlanabilecek sapmalara neden olabilir. Öte yandan, yine bu dönemde zengin uyarıcıların sunulduğu uygun çevresel koşullar, sonraki dönemlerde potansiyellerin tam olarak ortaya konulduğu bilişsel ve psikososyal gelişim için uygun bir zemin hazırlar. Bu nedenlerle de, çocuk gelişimi ile ilgili uzmanlar, okulöncesi döneme özel bir önem vererek, bu dönemin gelişim sürecindeki kritik yerini vurgularlar. Çocukların, uygun fiziksel koşullara sahip, nitelikli eğitimcilerin bulunduğu anaokullarına gönderilmelerinin, onların gelişimlerine olumlu katkılarının bulunacağı konusunda, uzmanlar birleşmektedirler.

Uygun koşullar sağlandığında, anaokulu yaşantısının çocuk gelişimine olan olumlu katkıları şunlardır:

✓ Çocuklar, anaokullarında, ev ortamına oranla daha zengin materyallerle (oyuncak, kitap, boya ...) ve yaşlarına uygun programlarla karşı karşıya gelebilirler. Böylece,

zengin uyarıcılarla birarada bulunan çocukların, daha sonraki gelişim dönemlerinde gerçek potansiyellerini ortaya koyabilme şansları da artar (Woodhead, 1985).

✓ Anaokulu yaşantısı, bağımlılıktan bağımsızlığa doğru yönelmesinde çocuğa yardımcı olmaktadır. Hazırlanan bilinçli bir eğitim programı içinde, çocuğun kendisine sunulan çeşitli etkinliklerden istediği ile ilgilenmesi ve hatta yakın arkadaşlarını seçebilmesi okul ortamının sağladığı bağımsızlığa doğru atılan adımlara örnek olarak verilebilir. Anaokuluna giden çocuklar, anaokuluna devam etmemiş yaşlılarına oranla, yemeğini kendi kendine yeme, tuvalete kendi kendine gitme gibi davranışlar açısından da çok daha başarılı görünmektedirler (Unver, 1982).

✓ Anaokulunda geçirilen sürenin artması ile, çocuklarda gözlenen sosyal davranışların sıklığı arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Anaokuluna devam süresi uzadıkça, çocukların oyunlar sırasında gösterdikleri saldırgan davranışların sayısı azalarak, hep birlikte işbirliği yaparak oynadıkları oyunların sayısında artış olmaktadır (Shea, 1981).

Gelişim süreci içinde, okulöncesi dönem, kişilik temellerinin atıldığı önemli bir dönemdir.

Anaokuluna devam eden çocuklar dış dünyada olup bitenlerle de çok daha ilgili görünmektedirler (Mussen ve ark., 1967).

✓Yapılan bazı araştırmalarda okulöncesi eğitimi alan çocukların bu eğitimi almayanlara oranla, sonraki eğitim yıllarında daha yüksek akademik başarı gösterdikleri bulunmuştur. (Farnworth, 1985; Woodhead, 1985).

Uygun koşulların sağlandığı bir anaokulundan, çocukların, en üst düzeyde yararlanabilmelerinin ön koşulu, anaokuluna istekli bir biçimde devam etmeleridir. Ancak bazı çocuklar, önceden hazırlanarak anaokuluna götürülseler bile, okula başlar başlamaz ya da bir süre sonra okula gitmek istemeyebilirler. Bu isteksizlik doğrudan ya da dolaylı biçimlerde ifade edilebilir. Ağlama, sözel olarak okula gitmeyi protesto etme, direnç gösterme doğrudan isteksizlik tepkileridir. Dolaylı tepkilere örnek olarak, okula gitme zamanı yaklaştıkça mide bulantısı, karın ağrısı gibi somatik şikâyetler, durgunluk, içe kapanma sayılabilir.

Uygun koşullara sahip, nitelikli eğitim verilen bir anaokulu yaşantısının, çocuğa, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişim alanlarında olumlu katkıları olacaktır.

Çocuğun anaokuluna gitmeye gösterdiği olumsuz tepkiler, çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Bu nedenler şunlardır:

•**Anneden ayrılmanın yarattığı kaygı ve stres:**

Çoğunlukla anaokuluna başlama yaşı olarak kabul edilen 3 yaş, çocuğun yakın çevresindekilere özellikle de annesine bağımlı olduğu bir yaştır. İlginin üzerinde toplandığı koruyucu ev ortamından anaokuluna geçiş ve oradaki çocuklardan "herhangi birisi" olmak, başlangıçta çocuğu bocalatır. Ortam değişikliğinin getirdiği bocalamanın yanısıra, anneden daha genel olarak da sevgi nesnesinden ayrılma, çocuklarda kimi araştırmacılar tarafından "ayrılık kaygısı" (Bowlby, 1973) adı verilen duyguların da oluşmasına yol açmakta ve çocuğun uyunun bir süre için bozulmasına neden olmaktadır.

● *Anneye aşırı bağımlı ya da tek çocuklar:*

Aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen, yani yapabilecek durumda olduğu halde, her türlü gereksinimi bir yetişkin tarafından giderilen çocuklar, anaokuluna alışmakta güçlük çekmektedirler. Genel bir kural olmamasına karşın, tek çocukların, aşırı koruyucu bir tutumla yetiştirilme olasılıkları, kardeşi olanlara oranla daha fazla görünmektedir. Bunun yanısıra, aşırı koruyucu bir tutumla yetiştirilmemesi için özen gösterilmesine karşın, yaşlılarıyla birlikte buldukları ortamların yeterince olmaması nedeniyle yetişkinlerle bir arada olmaya alışkın tek çocuklar da, anaokulundaki çocuklara uyum sağlamakta güçlük çekmektedirler. Sonuçta başlangıçta okula gitmeye direnç gösteren çocuklar arasında, tek çocukların oranının fazla olduğu düşünülmektedir.

● *Terk edilme, yalnız kalma korkusu:*

Anaokuluna başlayan çocuk, günlük ayrılıklara alışkın değilse, gelişim düzeyine bağlı olarak önceden anlatılmış olsa bile, artık hep okulda kalacağını sanabilir. Bu durumda çocukta uyanan "terk edilmiş olma kaygısı" beraberinde okula karşı olumsuz duygular da getirir.

Çocuklarda, tek başına kalma duygusunun oluşmasının gerçekçi ya da gerçekçi olmayan nedenleri olabilir. Gerçekçi nedenler içinde evde bir aile üyesinin ciddi bir biçimde hasta olması ve çocuğun yokluğu sırasında hastaya birşeyler olabileceğinden korkması ya da anne babadan birisinin sık sık evi terketmesi nedeniyle, ayrılığa engel olabilmek için evden ayrılmak istememesi sayılabilir.

Öte yandan çocuk, gerçekçi olmayan nedenlere bağlı olarak, okula gönderilmesini bir "evden uzaklaştırılma cezası" olarak da algılayabilir. Eve yeni bir kardeş gelmesi ya da ebeveyninin sık sık çocuğu, "artık seni sevmiyorum" biçiminde ifadelerle azarlaması, çocukta sevilmediği, bu nedenle de evden uzaklaştırılıp okula gönderildiği ve belki de artık hep okulda kalacağı türünden gerçekçi olmayan korkular uyandırabilir.

● *Anaokulunun koşulları:*

Anaokulunun fiziksel koşulları, öğretmen veya diğer personelinin tutumları da, çocukta okula karşı bir isteksizlik doğmasına neden olabilir. Kalabalık, yeterince oyun alanı bulunmayan okul binaları, çocuğun özgürce davranabileceği zamanların çok sınırlı olduğu eğitim programları, çok katı ya da çocuğa karşı ilgisiz öğretmen tutumları, çocukta isteksizlik yaratabilir.

Ancak hemen vurgulamak gerekir ki, ne anne-baba tutumunda ne de okulun tutumunda hiçbir olumsuzluk olmamasına karşın, çocuk okula alışırken bir bocalama dönemi geçirebilir. Bu durum anneden ayrılma kaygısı ve yabancı bir ortama

Aşırı koruyucu tutumla yetiştirilen çocuklar, anaokuluna alışmakta güçlük çekmektedirler.

Çocuklarda, tek başına kalma kaygısının oluşmasının gerçekçi ya da gerçekçi olmayan nedenleri olabilir.

alışmanın getirdiği sıkıntıya bağlıdır. Çocuğun ilk bir iki hafta içerisinde, zaman zaman uyumsuzluk belirtileri göstermesi, doğal olarak kabul edilebilir. Ancak, uyumsuzluk döneminin uzaması ve gösterilen tepkilerin şiddetli olması halinde okul-aile işbirliği ile nedenlerin araştırılması ve gerekirse bir çocuk ruh sağlığı uzmanından yardım alınması yerinde olacaktır.

UYUMSUZLUK BELİRTİLERİNE KARŞIN ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Çocukların anaokuluna alışmalarını kolaylaştırmak için aile ve okul tarafından bazı önlemler alınabilir. Bu önlemler şunlardır:

✓Çocuğun anaokuluna, genel olarak da değişik ortamlara rahatlıkla uyum sağlayabilmesi için, çocuk yetiştirilirken benimsenen ana-baba tutumu son derece önemlidir. Benimseyici, haklarına saygı gösterilen, tutarlı bir disiplin tutumu ile yetiştirilen çocuklar, değişik ortamlara uyum sağlamakta güçlük çekmezler. Okula alışmada sorunlarla karşılaşıldığında, aile, öncelikle çocuk yetiştirme tutumunu gözden geçirmelidir.

✓Okula başlamadan önce çocuğu, günlük ayrılıklara ve yaşlılarıyla bir arada olmaya alıştırmak gerekir.

Çocuğun ev dışında, kısa sürelerle annesinden ayrı kalmasının sağlanması, yaşlılarıyla oynayabileceği ortamların hazırlanması, okula alışmayı kolaylaştıracaktır.

✓Okula başlamadan önce, okulun koşullarını net ve anlayabileceği bir dille çocuğa anlatmak, çocukta olağanüstü bir beklenti ya da korku uyanmasını önleyecektir.

✓Çocuk belli saatler içinde düzenli bir şekilde okula gönderilmeye çalışılmalıdır.

✓Okulun ilk günlerinde anaokulu öğretmenlerinin nitelikli olması, beklenen özelliklerdendir. Sevecen, çocuğa arkadaşça yaklaşabilen, davranışlarında tutarlı öğretmenler, çocukların okula alışmasını kolaylaştıracaktır. Özellikle 3 yaş civarındaki çocuklarla, henüz sosyal davranışlarının yeterince gelişmediğini dikkate alarak, teketek ilişki kurmaya önem vermeleri, çocuğu rahatlatacaktır.

✓Okulun fiziksel koşullarının uygunluğu, esnek eğitim programları, günlük program içinde çocuğun gönlünce vakit geçirebileceği zamanların bulunması, okula alışmayı kolaylaştıracaktır.

✓Aile ve öğretmen sürekli iletişim içinde olmalıdır. Böylece karşılaşılan sorunların daha kolay üstesinden gelinebilir.

KAYNAKLAR

- 1- Bowlby, J. *Separation Anxiety, Attachment and Loss*. (Vol. III) New York: Basic Books, 1973.
- 2- Farnworth, M. "Preschool Intervention School Success and Delinquency in a High-Risk Sample of Youth". *American Educational Research Journal*, 22, 1985, s. 445-464.
- 3- Mussen, P.H., J.J. Conger ve J. Kagan *Child Development and Personality* New York: Harper and Row.
- 4- Shea, J. "Changes in Interpersonal Distances and Categories of Play Behaviour in the Early Weeks of Preschool". *Developmental Psychology* 17: 4, 1981, s. 417-425.
- 5- Ünver, N. 3-6 Yaş Çocuğunun Sosyalleşmesinde Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Etkisi. *Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1982.
- 6- Woodhead, M. "Preschool Education has Long-Term Effects: but can They be Generalized?". *Oxford Review of Education*, 11:2, 1985, s.106-110.

Çocuklarda Parmak Emme

Fredelle MAYNARD

Uzmanlar bu konudaki düşüncelerini değiştirdiler. Eskiden önlenmeye çalışılan parmak emme olayı şimdi uzmanlarca onaylanıyor.

Beş yaşındaki J., iki tekerlekli bisiklete binebilmekte ve oyunlarda başarılı olmaktadır. Yaşının ilerisinde olgunlaşmıştır. Ne var ki, yorgun, üzgün ya da yalnızca düşünceli olduğunda parmak emmektedir. Üstelik, bu, öyle gelişigüzel bir parmağı ağıza sokma hareketi olmayıp, ağız yapısını etkileyecek kadar güçlü, aktif bir emme çabasıdır. Yuva öğretmeni, bu alışkanlığın, zamanı geldiğinde geçeceğini söylemektedir. Diğer çocuklar J. ile alay etmekte, bu da ana-babaya endişe vermektedir. Diş doktoru endişelenmekle kalmayıp, kesin tavır almakta, yeni çıkmakta olan asıl dişlerin yerleşimi bozulmadan parmak emmenin önüne geçilmesini, gerekirse ağız içine madeni bir plak yerleştirilmesini önermektedir. Kim haklıdır?

Elli, hatta belki yirmibeş yıl önce bu konudaki yanıt açıktı: Parmak emme, bebeklikte bile olsa, hem fizyolojik hem de duygusal açılardan kötü idi. Parmak emen çocukların ileride öfke nöbetleri, nedensiz ağlamalar, sürekli tedirginlik ve çeşitli kas tepkilerinden, saç yolmaya ve ayak sallamaya kadar değişen

Bazı çocukların parmak emmesi, artık zayıflığın değil, yeterli ve becerikli olmanın işareti sayılmaktadır.

garip semptomlar gösteren çok sınırlı, problemlerle karşılaşacakları düşünülürdü. Dolayısıyla, sorumlu ana-babaların, bu kötü alışkanlığa karşı, hızlı ve kesin önlemler almaları beklenirdi. Vaadde bulunma, korkutma ve fiziki ceza gibi bütün yollar önerilere açıktı. Kol uçlarında, elleri içine alacak parmaksız eldivenler bulunan bebek giysileri, 1950'lere kadar kullanıldı. İlk doğan kızımı hastaneden getirdiğimde, annem "Aman, dikkat et, elini ağzına götürmesin, sonra parmak emer" demişti.

Şimdi bunların hepsi değişti. Nineler, torunlarından gururla, "Daha bir haftalık olmadan parmağını ağzına götürebiliyordu," diye söz ediyorlar. Tanınmış çocuk doktorları, bebeklere ya emzik verilmesini ya da parmağı ağza götür-

melerine, yardımcı olunmasını öneriyorlar. (Bkz. "Don't Discourage Infants" "Bebeklerin Güvenini Sarsmayın" s.78.) Bazı çocukların parmak emmesi, artık zayıflığın değil, yeterli ve becerikli olmanın işareti sayılmaktadır. Ortodonti uzmanları bile, bu konuda herhangi bir yasak getirmekten yana görünmüyorlar. Parmak emmeyi, ileri yaşlara kadar sürdürenlerin tedavisi ile ilgili soru sorulduğunda, Kanada'daki Manitoba Üniversitesi Ortodonti Bölümü üyesi Ernest Cohen, "Bırakınız emsinler" demektedir.

Aşağıda diş ve çocuk sağlığı literatüründe yer alan parmak emme, diş ve çocuk psikolojisi ile ilgili en yeni görüşlere yer verilmiştir.

Parmak emme normal midir?

Kesinlikle. Öncelikle, emmenin, yaşamı sürdürmeye yönelik bir mekanizma olduğunu belirtelim. Emmeyi beceremeyen bebek, ölür. Bu güdü, açlıkla ilgisi olmayan, doğal bir dürtü olarak ortaya çıkmaktadır. (Yeni doğan bebekler beslenme tamamlandıktan sonra parmak emerler. Bu da doyumun emme eylemi ile sağlandığını göstermektedir.) Ultrason sayesinde, fetüsün, daha yirmidokuz haftalıkken, parmak emebildiğini anlamış bulunuyoruz. Doğumdan sonraki ilk aylarda, bebek, kendi dünyasını keşfe çalışırken, parmaklarının -özellikle de emilmesi en kolay olan baş parmağının- çabucak bir rahatlatma kaynağı haline geldiğini kavrar. Battaniyeler, yumuşak tüylü ayılar ve diğer temsili objeler gibi başparmak da çocukta yakınlık, sıcaklık ve doyum çağrıştıran, güven verici bir objedir.

İki yaş dolaylarında, çocuğun emme güdüsü azalır. Beş yaşta parmak emenlerin yaklaşık yarısında, parmak, yerini diğer zevklere bırakmaktadır. Diğerlerinin ise yorgun ya da endişeli olduklarında, yalnızlık duygularında veya uykuya uyanıklık arası, oyun arası gibi geçiş

zamanlarında parmak emdikleri görülür. Kanada-Toronto'daki Stot-hers Çocuk ve Aile Merkezi psiko-loglarından Ph. D. Susan Berry, "Parmak emme, uyum sağlamaya gerçekten çok yararlı olan bir meka-nizmadır" diyor. "Çocuk yeni bir beceri kazanmaya çalışırken, ayrılık nedeni ile üzüntü duyduğunda veya kararsızlık içindeyken, parmak emerek kendini avutur ve daha ba-ğimsız olmayı, duyumladığı baskı-larla başetmeyi öğrenir."

Madem erken çocukluktaki par-mak emme uygun, hatta istenen bir rahatlatıcıdır, yetişkinlerin çoğunu tedirgin eden nedir? Berry'e göre, üç yaşındaki bir çocuğu, parmağını hararetle emerken görmek, ana-ba-banın utanç ve suçluluk duymasına neden oluyor. ("Eğer iyi bir anne olsaydım çocuğum buna gerek du-yar mıydı?") Ayrıca, parmak emme-nin dört, beş veya altı yaşa dek sür-mesi durumunda, çocuğun geliş-me de geri kalması endişesi de bu duygulara eklenmektedir. ("Herke-sin çocuğu bilgisayarla oynuyor, benimki parmak emiyor.")

Ya emzikler?

Aşağılanıp modası geçmiş ça-reler arasında, rafa kaldırılmış olan emzikler, çocuk uzmanlarınca da onaylanarak, yeniden ortaya çık-maktalar, hem de dili bastırmayan, ortodontik olarak tasarlanmış, yeni tip rahatlatıcılar biçiminde. Diş dok-torlarına göre eski tip emziklerin dili itmesi başparmağa kıyasla çok daha zararlı olmaktadır. Yeni tip emzikle-rin yassı biçimi ön dişlere zarar ve-rici baskıları, önlemektedir. 1978 tarihli İmalat Güvenliği Komisyonu Tüzüğü'ne göre o tarihten beri imal edilen bütün emziklerde olduğu gi-bi, bu yeni tiplerde de yutma ve bo-ğulmaya karşı önlem alınmış olup, kolay yutmayı önleyen bir sap veya halkaları da vardır. Dolaşabilecek kordonlar kullanılmamalı ve yetiş-kinler de emziği bebeklerin boynu-na kolye gibi takmamalıdır.

Açıkça farkedileceği gibi emzi-ğin en yararlı yanı, başparmak gibi

Emme, yaşamı sürdürmeye yönelik, açlıkla ilgisi olmayan, doğal ve bebeğin doyum sağladığı bir güdüdür.

her an çocuğun "elinin altında" bu-lunması ve dolayısı ile çocuk dav-ranışının ayrılmaz bir çizgisi haline gelmesidir. Çoğu çocuk, emzikten, üç yaş civarında, ya utandığı ya da dıştaki bir rahatlama kaynağına olan duygusal bağları zayıfladığı için vazgeçer. Üç yaştan sonra çocuk, emzikten yavaş yavaş ve hiçbir duygusal zedelenme olmaksızın vazgeçirilebilir. Dişlere verilen zara-ra gelince, ortodontistler genelde, diş çıkarma bozukluklarına (üst üste çıkan dişler, kesici dişler arasında açıklık), emzik emenlerde parmak emenlere kıyasla daha az rastlandığı kanısındadırlar. Hatta bazıları, yu-karı ve dışa itmek yerine, çekiş ya-pan, iyi tasarlanmış bir emziğin ke-sici diş açıklığı eğilimlerini düzelt-meye yaradığını ileri sürmektedirler.

Emziklerin neden olduğu bazı güçlükler de vardır. Çocuk uyku-dan uyanıp, yatakta bir yana kaymış

Parmak emme, uyum sağlamaya gerçekten çok yararlı olan bir mekanizmadır.

Dişleri düzeltmek psikolojik bozuklukları tamirden çok daha kolaydır.

emziğini bulamayınca katıla katıla ağlayabilir. Daha önemlisi ana-babalar emziği acil yatıştırıcı olarak kullanmaya başlayabilirler. Örneğin köpekten korkup ağlayan bebeğin ağzına emzik verilip susması sağlanır. Oysa o anda onun kucağa alınmaya ve kendini güvende hissetmeye ihtiyacı vardır. Pek çok ana-baba ilk birkaç yıldan sonra emziğe devam etmenin diş ve çene yapısına zarar verip vermeyeceğini merak etmektedir. Chicago'daki Illinois Üniversitesi'nde yardımcı profesör ve yeni Chicago'da Michael Reese Hastanesi'nde çocuk diş sağlığı bölümü başkanı olan Marvin Berman, durumun çocuktan çocuğa değiştiğini söylemektedir. Berman'a göre bu durum, "başparmak pozisyonuna, emme sırasında alt çenenin aldığı duruma, kullanılan kas basıncına ve doğal olarak da emme sıklığına bağlıdır."

Genetik faktör:

Bazı çocuklar emmeyi yıllarca sürdürdükleri halde zarar görmezler. Çok daha az emen başka bazı çocuklarda ise çarpık dişlere rastlanır. Bu konuda yirmi yıl kadar çalışmış olan Cohen, hastalarından hangisinde sorun çıkacağını genellikle tahmin edebildiğini söylemektedir. "Örneğin şu kızıl saçlı, çilli, yusuvarlak yüzlü oğlan, ne kadar parmak emse, zarar görmez. Ben buna yanlamasına büyüme diyorum. Ama uzunlamasına büyüyen şu ince yüzlü çocuk birazcık parmak emsin, ağız yapısında bozukluk hemen başlayacaktır." Cohen, çene ve dişleri etkileyenin davranış biçimi değil, genler olduğuna inanmaktadır.

Berman da aynı fikirdedir. Ortodonti kliniklerinde görülen ciddi yapı bozuklukları -üst dişlerin dışa, alt dişlerin içe kayması, damak darlığı- konularında, "Kalıtım elbette rol oynar," diyor. "İnsan nasıl göz rengini kalıtımla alıyorsa iyi bir ağız yapısına da bu yoldan sahip olabilir. Ama bu, parmak emmenin bu işte hiç rolü olmadığı anlamına gelmez. Gerçekte iyi yapıya sahip olacak bir ağız, bu yüzden bozulabilir ve zaten yapı bozukluğu gösterecek bir ağız da daha kötü duruma gelebilir."

Eğer parmak emme beş yaşta, asıl dişlerin çıkmasından önce bırakılmışsa, zarar asgari düzeyde olacak; herhangi bir bozukluk meydana gelmişse, kendiliğinden düzelecektir. Altı yaştan sonra ise bozulma riski ciddi boyut kazanır. Ne var ki günümüzde ortodonti uzmanlarının çoğu, parmak emmeden vazgeçirmek için zor kullanma yerine sonradan düzeltme yapılmasını önermektedir. Bu konuda Cohen, "Bence dişleri düzeltmek psikolojik bozuklukları tamirden çok daha kolaydır." diyor. "Günümüzde ağız yapısı bozukluklarının tümü düzeltilebilmektedir. Tercihim, oniki yaşa kadar beklenmesi ve sonra tedaviye başlanması yönündedir."

Asıl önemli olan

Ara sıra, üstünde baskı hissettiğinde, parmak emmesi, çocuğun sağlıklı gelişimini engellemez. Hatta ilk yıllarda bunu destekler. Ancak parmak emme gün boyu sürekli kullanılıyorsa -içe dönme ve kaçış için bir araç olarak kullanılıyorsa- endişelenmek için neden var demektir. Avustralya'daki Queensland Üniversitesi'nde Alison P. Christensen ve Matthew R. Sanders, hararetle ve sürekli parmak emmenin, çocuğu izole edeceği, sınıftaki katılımdan, oyunlar aracılığıyla meydana gelen sosyalleşmeden alıkoyacağı düşüncesindedirler. Hatta bazı oyunlara katılma da olanaksızdır. Öyle ya, parmak ağızdayken top nasıl yakalanır? O anda parmak aktif olarak emilmiyorsa bile görev dışı tutuluyor olabilir. Ortodonti uzmanlarına gelen çocuklarda çok görülen iyice yumuşamış ve buruşmuş parmaklar, elin hassas işlerde çalışamaz duruma geldiğini göstermektedir.

Emmeyi bırakma

Berman, "Bugün, parmak emme olayından çok, parmağını emene bakıyoruz," diyor. Tatmin olmuş çocuk da tatminsiz çocuk da parmak emer, ancak nedenleri farklıdır. Berry'e göre ana-babaların ilk işi, kendilerine, "Çocuğum neden parmağını emiyor? Kaygılı olmasına yol açan şartlar var mı?" diye sormak olmalıdır. Örneğin okula başlama, bazı çocukları aşırı kaygılandırır ve bunlar parmak emerler. Bu durumda belki gruplara katılmayı öğrenmelerine yardımcı olmak gerekmektedir. Bazıları ana okuluna çok iyi uyum sağlamışken yeni bir çevreye kolay kolay ısınmazlar. Başarı ve kendine güven gerektiren faaliyetlere yöneltilmeleri yerinde olur. Kimi çocuklar, parmak emmeyi bırakmışken, ailede çözülme, yeni bir kardeş, taşınma vb. olaylar nedeniyle baskı hissetmek yüzünden geri dönüş yaparlar. O halde çocuğa, puan kaybettiğini düşündürecek olumsuz mesajlar gönderil-

memelidir. Eğer alışkanlığını bırakıyor veya bırakmaya çalışıyorsa en iyisi ona güvenerek ve sevgiyle yaklaşmaktır.

Parmak emme her zaman sıkıntı belirtisi değildir. Berry, kimi zaman bunun gerilim azaltıcı bir eylem değil, yalnızca bir alışkanlık olduğu görüşündedir. Durum bu olduğunda, bu alışkanlığın kontrol edilebilmesi için çocuğa gerekli olan her türlü yardım yapılmalıdır. Önemli olan, çocuğun kendine yeterli olmasına yardım etmektir. Yüze vurma, utandırma, korkutma, alay etme ve cezalandırma gibi baskılarla parmak emmeden vazgeçilmez. Bu yollara başvurulduğunda, çocuk kendini yetersiz hissedeceği için parmak emme ihtiyacı daha da artabilir. Çocuğun başarmak, bağımsız olmak ve büyümek için içgüdüsel olarak duyduğu arzuyu, desteklemek çok daha etkili olacaktır. Sonuçta hemen bütün çocukların par-

Parmak emme gün boyu sürekli kullanılıyorsa, içe dönme ve kaçış için bir araç olarak kullanılıyorsa, endişelenmek için neden var demektir.

**Çocuk
parmak
emme
alışkanlığını
bırakıyor ve
bırakmaya
çalışıyorsa,
en iyisi ona
güvenerek ve
sevgiyle
yaklaşmaktır.**

mak emme ihtiyacı ortadan kalkar. Bu alışkanlığı kendi girişimleri ile mi dış etkenler nedeni ile mi bıraktıkları, onların özgüven ve özsaygıları üzerinde etkili olacaktır. Çocuğun kendine özgü bir gelişim çizelgesi olduğu unutulmamalı ve bireysel özelliklere saygı gösterilmelidir.

Ana-babaların yardımı

Çocuk hazır duruma geldiğinde, ana-babalar bir davranış değişikliğine başvurabilirler. Başarıyı onaylayarak, ona sevdiği şeyleri alarak

ya da para vererek ödüllendirme yoluyla, çocuğun parmak emmesinin -ve bunu ne zaman yaptığının- farkına varmasına yardımcı olabilirler. Bazı çocuklar bu sistemden çok etkilenir. Hele kişisel ödüller çok etkili olur. Kimi çocuk bir tırnak cilası vaadinden, kimi de üzerinde ödüllerin alınacağı zamanları belirleyen yıldızlar olan bir gelişim tablosundan hoşlanır. Ancak yetişkinler bu sistemin de bir takım sorunlar ortaya çıkarabileceğini bilmelidirler. Birinci sorun rüşvet yönteminin kötü bir alışkanlığa yeni bir değer kazandırmasıdır. "Bir ay parmağını emme, sana bir bisiklet alayım," demek, bir sözleşme pazarlığıdır. Çocuk, verilen süre boyunca parmak emmekten vazgeçer ya da geçmiş görünür. Bisikletine kurulur ve inince de parmağını ağzına alıp zevkle emmeye koyulur. İkinci olarak, herhangi bir gelişme aşamasını, tırmanması için yardım verirken (tuvalet eğitimi, okumayı sökme vb.) rüşvet teklif ederseniz, çocuk aksi takdirde kazanmış olacağı bir şeyleri, kaybedecektir. Başka deyişle eğer bu yolu rüşvetsiz alsa, kendini idare ediyor olma duygusu, kendine güveni ve olgunlaşması artacaktır.

Parmak emmeyi bırakma sancıları çeken çocuk da, sigarayı bırakmaya çalışan tiryaki veya tatlı yememeye çalışan rejim uygulayıcısı gibi desteğe ihtiyaç duyar, bu destek ondan esirgenmemelidir. Durumu, çocuğunuza daha çok ilgi ve sevgi göstermek için bir fırsat olarak görebilmelisiniz. Yalnız veya eşinizle birlikte, çocukla özel ilişkide olacağınız zamanı uzatabilir, kitap okuyabilirsiniz. Hatta yeni bir ustalık kazanma, çocuğun ilgisine göre judo veya piyano derslerine başlama da planlanabilir. Gerçi okul öncesi çağda çocuk neden parmak emdiğini bilmez, ama yine de konu üzerinde ona hak vererek yapılan bir konuşma, zor bir uğraşta gerek duyulan desteği sağlamış olacaktır. Örneğin şöyle bir konuşma yapılabilir. "Babanı özlediğini biliyo-

rum. Üstelik uykuya dalarken parmağını emmeye alışsın. Onun yerine elini tutup sana şarkı söylememi ister misin? Ayıyı da battaniyesine sarıp ayak ucuna koyalım. Böylece parmak emmemek daha kolay olur.”

Ayrıca parmağı ağızda olmadığı zaman çocuğu övmelisiniz: “Harika, bu akşam TV seyredirken bir kez bile parmak emmedin.” (Diğer öneriler için “Alışkanlıktan Vazgeçme” kısmına bakınız.)

Parmak emme yeni yetmelikte ve daha sonra da sürerse ne yapılmalıdır? Doğal ki, artık ortodonti uzmanının bu yüzden ortaya çıkan çökmüş damak, eğri diş ve konuşma bozuklukları için yapabileceği bir şey yoktur. Bazı parmak emiciler bu rahatlama yolunu olgunluk çağına kadar taşırlar. 1986'da Wall Street Journal'da ilk sayfada yer alan bir yazıya göre, çok sayıda iş adamı, borsacı ve üniversite hocası parmaklarına hâlâ tutkuyla bağlıdır. Bunlardan biri, parmağını gururla havaya kaldırıp, “Bu benim içki kadehimdir. Hem her gittiğim yere gider hem de maliyeti çok düşük,” demiştir. Bu yetişkinlerin hemen hepsi ana-babalarının parmak emmeye karşı kahramanca verdikleri savaşlardan kurtulmuşlardır. Hatta bazıları diş doktorlarına madeni vazgeçiriciler yaptırmak için yalvar yakar olmuşlar, sonra da bu apareylere kerpentenle saldırmışlardır.

Bütün bu eski parmak emicilerin öyküleri tek gerçeği vurgular: Eğer kişi *istemiyorsa* hiç bir çare başarılı olamaz. Berman, durumu şöyle özetliyor: “Çocuk hazır değilse hiçbir önlem onu parmak emmekten vazgeçiremez. Öte yandan kabule hazır olduğunda ve yardım istendiğinde önerilecek en basit strateji bile harikalar yaratabilir.”

ALIŞKANLIKTAN VAZGEÇME

Aşağıdaki öneriler beş yaş ve sonrası için uygundur.

✓ Sorunla yavaş yavaş baştirmek için önce belli bir yerde (örneğin kendi odasında veya yatakta) parmak emme şekline bir sınırlama getirin. Bu sınırlamaya uyabildiğini gördükten sonra alışkanlığını tamamen bırakana kadar ara sıra yeni sınırlamalar getirebilirsiniz.

✓ Parmak emmeyi çağrıştırmacı bir şifre sözcük üzerinde anlaşın. Bu “tapa-tipi-ta” veya “hoppala cuppala” gibi anlamsız ya da anlamlı bir sözcük olabilir ama aranızdaki özel sırdır.

✓ Gece yatarken, üstü gülümseyen yüzler, küçük kalplerle süslü parmaksız eldivenler giydirip sabah kalktığında eldivenler yerli yerinde mi diye bakmasını sağlayın.

✓ Parmak emme zamanlarını çocuğun bir göstergede belirtmesini sağlayın: TV izlerken, arabada, okulda, yatakta vb. İsteğini önlediği her sefer için göstergeye örneğin bir yıldız koyun.

✓ En tatlı parmağına bir bandaj koyun ve bandaj emilmemiş, ıslanmamış olarak uyanmayı, bir amaç olarak belirleyin.

✓ Zamanını, ellerini kullanacak projelerle değerlendirin. Kil ile ça-

Parmak emmeyi bırakma sancıları çeken çocuk da, sigarayı bırakmaya çalışan tiryaki veya tatlı yememeye çalışan rejim uygulayıcısı gibi desteğe ihtiyaç duyar. Bu destek ondan esirgenmemelidir.

Çocuk hazır değilse hiçbir önlem onu parmak emmekten vazgeçiremez. Hazır olduğunda ve yardım istendiğinde önerilecek en basit strateji bile harikalar yaratabilir.

lışma, boyama, bozyap gibi bilmece-ler bu tip uğraşlara örnektir.

✓ Çocuklar ana-babaları dışındaki kişilerin özendirmelerini genellikle iyi karşılarlar. Öğretmenini, doktorunu ve diş doktorunu projeye katmak isteyebilirsiniz. Örneğin Diş Dr. Marvin Berman, hastalarına kartvizitini verip, parmak emmedikleri her gün için bu karta bir işaret koymalarını ve üç işaret tamamlandığında bu iyi haberi telefonla kendisine bildirmelerini istiyordu.

BEBEKLERİN CESARETİNİ KIRMAYIN

Cambridge - Massachusetts'teki Harvard Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, çocuk sağlığı dalında öğre-

tim üyesi olan, "What Every Baby Knows" adlı kitabın yazarı, tanınmış çocuk doktoru T. Berry Brazelton'a göre çocuğun gerginlikten kurtulmak, sakinleşmek için başvurduğu ilk yollardan biri parmak emmedir. Gözlemlerini şöyle anlatır: "Etrafı doğum odasının gürültü ve telaşı ile sarılı yeni doğmuş bebekleri izledim. Kendilerini sakinleştirme yolu olarak başlarını yana çevirip ellerini ağızlarına götürüyorlardı."

Brazelton, parmak emmenin rahatlatıcı olma yanında, gelişmenin de bir parçası olduğunu söylemektedir. "Elin ağıza götürülmesi bebeğin motor koordinasyonundaki ilk aşamaların bir belirtisidir. Ayrıca çok bağımsız bir harekettir. Kimse- nin, parmağı bebeğe sunması gerekmez. O hep orada, emre amade durumdadır. Parmak emme, kimse- nin yardımı olmadan, bebeğin iste- diği anda kendi kendine sağlayabi- leceği bir keyiftir."

Brazelton, parmak emme ile ilgili ana-baba huzursuzluğunun biraz da bu bağımsızlık olgusundan kaynaklandığına işaretler, "Bebeğin on- ları işe katmayan bir rahatlama kay- nağını bulmuş olmasından kendile- rine ihtiyaç hissedilmediği anlamını çıkarabilirler," demektedir.

Kimi bebekler de, emme istekle- ri çok güçlü olduğu halde, fazla ha- raketli olmaları nedeniyle, parmak- larını uzun süre hareketsiz tutamaz- lar. Brazelton, böyle bebekler için emziğin uygun olacağı görüşünde- dir. Ancak, emme ihtiyacını karşıla- makla beraber, başparmak ya da başka bir parmağın sağlayacağı kendine yetme duygusunu, emziğin sağlayamayacağını eklemektedir.

Kimi ana-babalar, farkında bile olmadan bebeğin elini ağızından çekmektedirler. Brazelton, gelişim- de doğal bir aşama saydığı parmak emme konusunda, bebeğin cesareti- ni kırmak yerine ona yardımcı olun- masını uygun görmektedir.

ÇEVİREN:

Sos. Hiz. Uzm. Elkin BESİN

Evlat Edinilmiş Çocuk ve Eğitimi

Prof.Dr. Norma RAZON

Evlat edinme, çok eskilere dayanan günümüzde de giderek ilgi gören bir olgudur. Bu olgu sayesinde, çocuk sahibi olamayan aileler bir çocuk yetiştirmek mutluluğuna erişmektedirler. Kimsesiz bir çocuk da sıcak bir aile ortamında yaşama şansına sahip olmaktadır.

Son günlerde izlenen televizyon dizileri bazı konuları gündeme getirmiştir. Bunlardan biri de evlat edinme konusudur. Filmlerde, zaman zaman evlat edinilmiş çocukların yaşam öykülerini izleyen küçükler, annelerine soru sorarak meraklarını belirtmektedirler. "Anne beni sen mi doğurdun? Sana da babama da benzemiyorum, beni bir yerden mi aldınız? Asıl annem-babam siz misiniz? Evlat edinilmiş olsaydım beni sever miydiniz?" gibi sorularla endişelerini dile getirmektedirler.

Bu sorular karşısında bazı anne-babalar ilgisiz kalmakta, bazıları şaşırmakta, evlat edinilmiş bir çocuğa sahip olanlar ise endişelenmektedirler. Hele çocuklarına gerçeği söylememiş olanlar, huzursuz olmaktadır. Bu huzursuzluğu gi-

dermenin tek yolu, çocuğa, gerçeği uygun zamanda, uygun bir dille açıklamaktır. Bazı aileler gerçeği, çocuktan gizlemenin yararlı olduğuna inandıklarından, bu sırrı saklamayı tercih etmekte, çocuğun bunu bir başkasından öğrenebileceği olasılığını gözardı etmektedirler. Çocuklarının bu durumu beklenmedik bir anda, beklenmedik birinden öğrenebileceğini, bundan olumsuz şekilde etkilenebileceğini, hatta duygusal bir şok yaşayabileceğini düşünmemektedirler. Bu duygusal şokun, çocukta yaratabileceği olumsuzlukların, gerçeği ana-babadan öğrenmekten çok daha sakıncalı olacağını tahmin edememektedirler.

Evlat edinme çok eskilere dayanan, günümüzde de giderek ilgi gören bir olgudur. Bu olgu sayesinde, çocuk sahibi olamayan ana-babalar çocuk özlemlerini giderebilmekte, bir çocuk yetiştirmek mutluluğuna erişmektedirler. Ailesi tarafından terk edilmiş veya kurumda büyüyen bir çocuk da sıcak bir yuva kazanmakta, bir aile ortamı içinde yaşama şansına sahip olmaktadır.

Evlat edinme olgusunun, farklı ülkelerde, farklı yasalarla belirlendiği, evlat edinme koşullarının da yasalarla saptandığı bilinmektedir. Burada konu ile ilgili yasalara deği-

Prof. Dr. Norma RAZON

1968 yılında, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Pedagoji Bölümü'nü bitirdi. 1972'de "Okuma Bozuklukları" tezi ile doktor. 1979'da "Çalışan Anne ve Çocuk" adlı araştırması ile Doçent. 1988'de de "Meslek Seçiminde Yetenekler ve İlgiler" adlı çalışmasıyla Profesör oldu. 1968 yılından bu yana İ.Ü. Ed. Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Okuma bozuklukları, ölçme ve değerlendirme, mesleki rehberlik, testler, bireyl tanıma teknikleri, çocuk psikolojisi ve eğitimi gibi çeşitli alanlarda birçok basılı eseri bulunmaktadır.

Evlat edinmek için bir ailenin, yalnızca parasal olanaklarının iyi olması yeterli değildir. Zihinsel, eğitsel, duygusal ve sosyal düzey ile ahlak yönünden belli niteliklere sahip olması istenmektedir.

nilmeyecek, sadece evlat edinilen çocuğun eğitimi üzerinde durulacaktır. Evlat edinmek isteyen her ailenin bu isteğini anında yerine getiremediği, bu isteğini gerçekleştirmek için uzun yıllar beklemek zorunda kaldığı, bazen de konu ile ilgili sosyal hizmet uzmanının aradığı koşulları bulamaması nedeniyle bir süre engellendiği görülmektedir. Ailenin sadece parasal olanaklara sahip olması yeterli olmamakta, zihinsel, eğitsel, duygusal ve sosyal düzey ile ahlak yönünden belli niteliklere sahip olması istenmektedir. Uygun bulunan aileler, çocuğun en iyi şekilde yetişmesine fırsat yaratacaklarına inanılan ailelerdir.

Genelde çocuk sahibi olamayan ana-babalar, evlat edinmeye karar vermeden önce, uzun bir tereddüt devresi yaşamış, endişe ve karamsarlık dönemi atlatmışlardır. Bunlar çocuk sahibi olabilmek için uzun

süre beklemiş veya mücadele etmiş ana-babalardır. Uzun araştırmalardan, tıbbi ve psikolojik tedavilerden, büyük hayal kırıklıklarından sonra bu karara varmışlardır. Dünyaya bir çocuk getiremeyeceklerine inandıktan sonra, sevmek, eğitmek, yetiştirmek için bir çocuğu evlat edinmeye karar vermişlerdir. Bu kararı verinceye kadar aralarında uzun süre tartışmışlar, yakın çevre tarafından suçlanma, anlaşılama gibi tepkilerle karşılaşmışlar, tereddüt ve endişe içinde bocalamışlardır. Bocalamalarının nedeni, şüphesiz evlat edinecekleri çocuğun geçmişinin bilinmemesinin yarattığı endişedir. "Bu çocuk nereden gelmiştir? Anası, babası kimdir? Annesinin ve babasının sağlık durumu, zihinsel ve bedensel özellikleri nelerdir? Çocuk hangi koşullarda yaşamıştır? Ne tür etkiler altında kalmıştır?" türünden sorular evlat edinmek isteyen ailelerin kafasını kurcalayan, uykularını kaçıran sorulardır. Bu ailelerin bir kısmı evlat edinme yoluyla bir çocuğa kavuştuğu anda bu soruları unutmakta, bu sorulara cevap aramaktan vazgeçmektedir, bir kısmı da bu soruların cevapsız kalmasından ötürü yaşam boyu huzursuzluk duymaktadır. Çocuklarının geçmişi hakkında bilgi sahibi olamamanın yarattığı huzursuzluk, aileleri sürekli tedirgin etmekte, çocuktaki en küçük sorunu büyütmelerine yol açmakta, çocuğun en ufak hatasını hoşgörü ile karşılayamamalarına neden olmaktadır. Bu aileler herhangi bir sorunla karşılaştıklarında, soruna süratle çözüm aramak yerine paniğe kapılmakta, kendilerini suçlamakta, ya da çocuğun biyolojik ailesini bundan sorumlu tutmaktadırlar.

Evlat edinen aile, çocukta istemediği ve beklemediği bazı özelliklerin bulunabileceğini kabullenmeli, çocuktaki olumlu yönleri keşfedip geliştirmeli, olumsuz yönleri de uygun bir eğitimle giderebileceğini bilmelidir. Aile, çocuğun kalıtsal özellikleri hakkında taşıdığı endişeyi yenebilmeli, bu endişesini çocuğa

yansıtmamalıdır. Bu çocuğun, idealindeki modele uymayabileceğini kabul etmeli, çocuğu tanıyarak eğitmelidir.

Çocuğa evlat edinilmiş bir çocuk olduğu söylenmeli midir? Söylenmeli ise, gerçek, çocuğa kimin tarafından, ne zaman ve nasıl söylenmelidir?

Uzmanlar, gerçeğin çocuğa mutlaka söylenmesi gerektiği konusunda görüş birliğindedirler. Bu gerçeği söylemek için en uygun zaman da, okul öncesi dönem olduğu hususunda aynı düşüncededirler. Gerçek, çocuğa, mümkün olduğu kadar küçük yaşta, evlat edinen anne veya baba tarafından, sade bir dille söylenmelidir. Çocuğun bunu derhal anlaması beklenmemeli, gerekirse açıklamalar tekrarlanmalıdır. Bu açıklamalar sırasında olay abartılmamalı, olaya aşırı bir duygusallık katılmamalı, çocuğa doğal bir şekilde davranmaya özen gösterilmelidir.

Çoğunlukla açıklamalar anne tarafından yapıldığından, çocuk annesinin öz olmadığını, ancak babasının öz olduğunu düşünebilir. Çocuk bu konuda da aydınlatılmalı, annesinin de babasının da öz olmadığı kendisine söylenmelidir. Bu arada çocuğa aile kavramı kazandırılmalı, bir çocuğun gerçek ailesinin, onu dünyaya getiren ana-baba olmadığı, ancak onu büyüten, eğiten, yetiştiren, ihtiyaçlarını karşılayan, ona ilgi ve sevgi veren ana-baba olduğu anlatılmalıdır.

Anne veya baba, gerçeği çocuğa söylerken, bir çocuk dünyaya getiremediklerini, ancak çocuk sahibi olmak istedikleri için onu seçtiklerini açıklamalıdır. Anne "Kuruma gittiğimizde birçok çocuk arasından bana gülen sen oldun,... bana doğru gelen sen oldun,... kucağıma gelen sen oldun" veya "Seni görür görmez sana yaklaştım, seni sevdim, çünkü bana güldün, sen beni seçtin, ben de seni seçtim, biz birbirimizi sevdik, biz birbirimizi seçtik," şeklinde bir açıklama yaparak, bu seçimin karşılıklı bir seçim ol-

duğunu vurgulamalıdır. Batılı uzmanlar, 'karşılıklı seçim kavramı'nın çok sağlıklı bir açıklama olduğunu ve çocuğun gerçeği kavramasını kolaylaştırdığını iddia ederler.

Çocuk, evlat edinilmiş bir çocuk olduğunu öğrendikten sonra, onu dünyaya getiren anne ve babanın kim olduğunu, hayatta olup olmadıklarını, neden terk edildiğini, onu nerede bulduklarını, bu ailenin bir bireyi olmadan önce sorabilir. Bu sorulara verilen cevaplar gerçeğe uygun olmalı, çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine hitap etmeli, anne ile babanın cevapları arasında tutarlılık olmalıdır. Çocuğun kafasında cevapsız soru bırakılmamalı, içinde hiçbir kuşku kalmamalıdır. Çocuğun sevgisini kazanmak için, öz anne baba kötülenmemelidir. Hayatta oldukları takdirde, her an ortaya çıkabilecekleri gözönüne alınarak öldükleri söylenmemelidir. Çocuğun aileye girmesiyle yaşanan mutluluk vurgulanmalı, birlikte geçen güzel günlerin anısı çocukla paylaşılmalıdır.

Çocuğa gerçeği anlatmak cesaret gerektirir. Bazı anne-babalar gerçeği söyleme işini geciktirirler. Çocuğun anlayacak olgunlukta olmadığını ileri sürerek bu anı ertelerler, çocuk büyüdükçe de cesaretlerini kaybedip gerçeği söylemekten vazgeçerler. Uygun bir zaman beklemeye koyulurlar, zaman geçtikçe de zorlanırlar. Oysa ilkokul öncesinde gerçeği çocuğa söylemiş olsalardı, bu sorunu çok kolay bir şekilde halletmiş olacaktı. Okul çağına kadar, gerçeği çocuklarından gizlemiş olan aileler, çocuklarını yaşitları ile görüştürmezler, çocuklarının bahçeye ve sokağa çıkmasını yasaklayarak arkadaş edinmesine fırsat vermezler. Çocuklarını bu şekilde koruduklarını zannederek çocuğun sosyalleşmesini, çevre edinmesini ve insanlar arasında sağlıklı gelişmesini engellemiş olurlar.

Evlat edinilmiş olan çocuğa gerçeği söyleme işinde zamanlama çok önemlidir. Gerçeği söyleme işi,

*Evlat edinilen
aile, çocuğa
istemediği yasa
beklemeli (bu)
özelliklerin
bulunabileceği
kabullenmeli.
çocukta olumlu
yönleri keşfedip
geliştirmeli,
olumsuz yönleri
de uygun bir
eğitime
giderebilmesini
hümmetli.*

okulöncesi dönemde halledilmemiş ise, açıklama anının, çocuğun bir kriz dönemine rastlamamasına dikkat edilmelidir. Kriz dönemlerine örnek olarak, ilkokula başlamaya iki gün kala, buluş çağının bunalımlı bir zamanı ya da yoğun bir stres anı sayılabilir. Ancak çok gecikmemeye de özen gösterilmelidir. Çocuğun, gerçeği, bir öğretmeninden, bir sınıf arkadaşından veya bir yabancından hiç beklemediği bir anda öğrenebileceği ve durumun, çocuğu sarsabileceği unutulmamalıdır. Araştırma bulguları, beklenmedik ifşaatların çocuğu yaraladığını, saldırgan yaptığını, okul başarısızlığına, uyum ve davranış bozukluklarıyla psikolojik sorunlara yol açtığını, çocuğun kendisini evlat edinmiş olan aileye duyduğu sevgi ve güveni yıprattığını ortaya koymaktadır.

Evlat edinilmiş çocuk, okul çağına geldiğinde, okul idaresi, öğretmen, -varsa- okulun rehberlik uzmanı durumdan haberdar edilmelidir. Çocuk bunu bilmeli, evlat edinilmiş olmanın ayıp olmadığını, utanılacak veya gizlenilecek bir durum olmadığını bilincinde olmalıdır. Durumunu arkadaşlarından veya çevresinden saklamak ihtiyacını duymamalıdır. Aksine, durumun bilincinde olduğunu, koşullarından memnun olduğunu, ailesi ile mutlu

olduğunu rahatlıkla açığa vurabilmelidir.

Evlat edinilmiş çocuktan gerçeği gizlemek ne kadar sakıncalı ise, ona ayrıcalıklı muamele etmek de o kadar sakıncalıdır. Gerek anne-baba, gerekse diğer aile bireyleri çocuğa doğal bir şekilde davranmalı, çocuğa akranlarından farklı olduğu izlenimi verilmemelidir.

Bazı hallerde, evlat edindikten sonra, anne bir, hatta birkaç çocuk doğurabilir. Bu hallerde bütün çocuklara eşit muamele yapılmalı, çocuklar arasında ayırım yapılmamalıdır. Evlat edinilmiş çocuk, kardeşleri doğmadan önce görmeye alışık olduğu ilgi ve sevgiyi kaybetmemeli, istenmediği hissine kapılmamalıdır. Kendisinden sonra gelen kardeşlere de bu gerçek, uygun zamanda ve biçimde anlatılmalıdır. Bütün çocuklar eşit oranda ilgi, sevgi ve şefkat görerek yetiştirilmelidirler.

Evlat edinilen çocuk, sevgi ve ilgi gördüğünde, sağlıklı ve dengeli bir ailede büyüüp geliştiğinde, mutlu ve verimli olur. Çocuk ve aile tarafından, çevreye uyum konusunda yaşanan sorunlar, zamanla çözümlenir ve unutulur. Evlat edinme olgusu sayesinde, terkedilmiş bir çocuk sıcak-bir yuva kazanmış olur, çocuksuz bir aile de çocuk sahibi olmanın mutluluğunu tatmış olur.

Ana-baba, evlat edindikleri çocuğa, gerçeği okulöncesi dönemde ve uygun bir biçimde açıklamalıdır. "Birçok çocuk arasından bize gülen sen oldun, biz de sana güldük. Biz birbirimizi sevdik ve seçtik." şeklinde açıklama ile 'karşılıklı seçim kavramı' vurgulanmalıdır.

Büyüme Sürecindeki Çocuklar ve Para

James P. COMER

Yakın zamanlarda bir hanım bana üç çocuğu ile ilgili bütün alış veriş kararlarını kocası ile kendisinin verdiklerini anlattı. Dokuz, oniki ve ondört yaşlarındaki çocuklarına ancak gerekli olduğunda harçlık veriyorlardı. Anne, "Ellerinde para olursa ziyan ederler" diye açıklamada bulundu.

Çocuk para idaresi becerilerini kazanmamışsa israf kaçılmazdır. Bu nedenle becerileri, henüz yanlış harcamaların büyük maliyetlere ulaşamayacağı erken yaşlarda öğrenmesi, yeterince büyüdüğünde -yeterli kazancı olduğunda öğrenmesinden iyidir. Bunu görmek için kısa sürede çok kazanan sporculara, gazino sahiplerine veya piyango tahlillerine bakmak yeter. Birden elde edilen büyük kazançlar, nasıl yönetileceği bilinmediğinden, yine büyük çaplı harcamalarla ve kimi zaman da acıklı sahnelerle son bulur. Tüketime yönelik bir toplumda hepimiz harcamalar konusunda bilinçli ve hazırlıklı olmak zorundayız. Yeni yetmeliğin öncesi ve ilk yılları para idaresini öğrenmek için en uygun zamandır.

Babamın felsefesine göre insan biraz yaşamalı biraz biriktirmeliydi. Ben de çocukluğumda aylıklarımın ve fazladan verilen harçlıkların bir kısmını harcamaya bir kısmını da uzun süreli bir amacı gerçekleştirmek üzere biriktirmeye başlamıştım. Bu yaklaşım bana hâlâ mantıklı gelir. Ancak biriktilecek paranın harcamaya oranı ne olmalıdır?

Harçlıklar: Yetişkinlerin, sınırları iyi belirlemek kaydıyla, çocuğa düzenli aralıklarla verecekleri harçlık çok etkili bir eğitim aracı olabilir. Ana-baba nelerin bu harçlıktan karşılanacağını ve nelerin ise kendileri tarafından sağlanacağı çocuklarına açıklamalıdır. Bu yoldan gençlere gerçek gereksinimlere istekler ve amaçlar arasında ayırım yap-

mayı, öncelikleri saptamayı ve birikim yapabilmek için gerekli olan iradeyi geliştirmeyi öğretebiliriz. Harçlığın saptanması ya da artışlar üzerinde ana-baba ve çocuk arasında yapılan görüşmelerde, yemek ve yol parası gibi sabit giderlerle, eğlence ve kişisel giyim-kuşam giderleri gibi değişebilir harcamalar üzerinde konuşulması çok yerinde olur.

İsteklerden önce gereksinimler: Gençler harçlıklarını öncelikle gereksinimleri için harcamaya ve önemli amaçlar uğruna biriktirme yapabilmek üzere isteğe bağlı harcamaları sınırlamaya özendirilmelidir. Özel geziler, dersler eğitim araçları satın almak gibi kişisel amaçlar ile örneğin bir çevre fonuna katkıda bulunmak gibi insani bir amaca yönelmede ana-babalar çocuklarına yardımcı olabilirler. Bu strateji her zaman başarılı olmayabilir. Zaman zaman kullanışlı giysiler yerine pahalı streç pantolonlar, takılar alınacak, istekler gereksinimlere yeğlenecektir.

Böyle seçimler yapıldığında ana-babaların tepesi atabilir. Ya da "madem parayı boşa harcadın kılıksız kal da gör" havasına girebilirler. Bu tip tepkiler vermenin yararı yoktur. Böyle durumlar çocuklara öğrenme deneyimi kazandırır. Bir yandan çocuğun arada bir ortaya çıkan bütçe açığı kapatılırken bir yandan da istekleri sınırlayabilme, kendini tutma gibi konular işlenebilir. Ancak çocuk gereğinden çok harcamayı adet haline getirmekteyse, destek vermemek uygun olur. Böylece çocuk parasını ziyan ettiğinde gereksinimlerini karşılayamadığını görür. Çocuğunuza, parasını ileride daha iyi harcayacağına inandığınızı, sakın bir şekilde anlatabilirsiniz. Bütçeyi üzerindeki denetiminizi yavaş yavaş azaltarak parayı uygun şekilde harcayan bir yetişkin haline gelmesine yardımcı olabilirsiniz.

Ceviren: Elkin BESİN

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE, ÇAĞDAŞ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇAĞDAŞ BİR DERGİ VAR

SİZLERE,
HER SAYFASI
4 RENKLİ
PİRİL PİRİL
YEPYENİ BİR

BESYIL

DERGİSİ
SUNUYORUZ.

ÜNİTELERLE
BESYIL

İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ

YA/BA YAYINLARI

YAYIN BASIM EĞİTİM ARAÇ VE GEREÇLERİ AŞ.
ESKİ LONDRA ASFALTI 19 ŞİRİNEVLER/İSTANBUL TEL: 551 52 04-552 04 86